

Lidia Kataryńczuk-Mania

Interpretacja piosenek Józefa Świdra w działaniach artystycznych dzieci przedszkolnych

Wartości w muzyce 5, 278-296

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Lidia Kataryńczuk-Mania

Uniwersytet Zielonogórski
Zielona Góra

Interpretacja piosenek Józefa Świdra w działaniach artystycznych dzieci przedszkolnych

Wprowadzenie

Okres wieku przedszkolnego to właściwy czas, aby poprzez działania artystyczne, w tym muzyczne, kształtować dziecięce wyobrażenia, które stanowią bogate źródło wartości estetycznych. Obcowanie dziecka z muzyką, jej percypowanie, interpretowanie, wykonywanie może korzystnie wpływać na umiejętne operowanie strukturami w sposób logiczny. Źródłem spontanicznych działań artystycznych dzieci jest refleksja, zdziwienie, zaduma nad otrzymanymi bodźcami. Działania artystyczne, w skład których wchodzić ćwiczenia twórcze o charakterze muzycznym, plastycznym, teatralnym, obejmujące m.in.: zabawy ilustracyjne, zabawy taneczne, inscenizowanie opowiadań i bajek, tworzenie akompaniamentu do piosenek, ilustracji plastycznych pokazują dzieciom piękno otaczającego nas świata.

Interpretacja, z łac. *interpretatio* = 'objaśnienie', to sposób odtworzenia utworu. Właściwa interpretacja pomaga zrozumieć i przeżyć artystyczne intencje autora. Na interpretację składa się:

- nadanie właściwego tempa z ewentualnymi odchyleniami agogicznymi;
- zastosowanie odpowiednich odcieni dynamicznych oraz prawidłowych środków artykulacyjnych;
- stan zaangażowania uczuciowego wykonawców.

Mirosław Dymon uważa, że „praca nad utworem muzycznym i interpretacją jest procesem twórczym”¹, ważne jest właściwe odczytanie intencji kompozyto-

¹ M. D y m o n: *Interpretacja utworów muzycznych w aspekcie procesu twórczego*. W: *Edukacja kreatywna*. Red. E. Z w o l i ń s k a. Bydgoszcz 2005, s. 242.

ra i zaproponowanie własnych, ciekawych pomysłów w interpretacji (np. w zakresie artykulacji, dynamiki itp.). Na proces twórczy składa się szereg czynności psychicznych i fizycznych. W wyniku działań następuje ekspresja własnej osobowości. Etapy procesu twórczego według Ewy Urban-Kojs u każdego dziecka przebiegają następująco:

- **przygotowanie (preparacja)** — gromadzenie informacji w ośrodkach mózgu, selekcja i kojarzenie danych z treściami wyobraźni, przygotowanie warsztatu twórczego;
- **inkubacja** — dojrzewanie pomysłu, porządkowanie zgromadzonych treści i mobilizacja do działania;
- **iluminacja** — nagłe pojawienie się pomysłu i wizja jego realizacji, nawet przy braku sprzyjających warunków do tworzenia;
- **weryfikacja** — realizacja zadania twórczego oraz ocena (krytyczna) sposobu opracowania wizji artystycznej².

Cennym elementem procesu interpretacyjnego jest wyobraźnia, określana jako aktywność, stan, zdolność. Według psychologów „wyobraźnia jest pierwotnym, umysłowym mechanizmem generowania obrazów wizualnych w sytuacji, gdy wyobrażony obiekt nie jest aktualnie rejestrowany za pomocą zmysłów, a neuroanatomiczne szlaki wzrokowe, które są odpowiedzialne za percepcję wizualną, są także wykorzystywane podczas procesów wyobraźniowych”³.

W edukacji akcentuje się aspekt kształtowania wyobraźni dzieci w kontekście wspierania ich twórczych dyspozycji. Zdaniem Józefa Górniewicza „kształtowanie wyobraźni oznacza taki proces oddziaływań wychowawczych, którego efektem jest wzbogacenie możliwości kreowania wyobrażeń przez jednostkę”⁴.

Psychologiczno-pedagogiczny aspekt percepcji muzyki

Percepcja muzyki to proces uaktywniający słuch, pamięć, koncentrację, wyobraźnię, myślenie i emocje. Dla dzieci odbiór utworu muzycznego ma charakter spontaniczny, może rozbudzać emocje, zainteresowania. Skupienie uwagi warunkuje procesy pamięciowe, połączone z nauczaniem i uczeniem się.

Wiesława A. Sacher, proponując kilka wskazówek pedagogicznych, zwraca szczególną uwagę na niektóre aspekty, takie jak:

² E. Urban-Kojs: *W stronę osobowości twórczej*. W: *Dziecko w świecie sztuki*. Red. B. Dymara. Kraków 1996, s. 102—103.

³ P. Francuz: *Wprowadzenie*. W: *Obrazy w umyśle. Studia nad percepcją i wyobraźnią*. Red. P. Francuz. Warszawa 2007, s. 11.

⁴ J. Górniewicz: *Rozwój i kształtowanie wyobraźni dziecka. Porady dla rodziców i nauczycieli*. Warszawa—Toruń 1992, s. 17.

- „kontakt dziecka z muzyką artystyczną powinien mieć miejsce kilka razy w tygodniu,
- zalecane jest wielokrotne wracanie do tego samego utworu,
- repertuar do słuchania może obejmować wszystkie style muzyczne, wszystkie gatunki muzyczne, jednak ważnym czynnikiem ograniczającym wybór jest czas trwania utworu, który nie powinien przekraczać dla dzieci w wieku 6—7 lat 1,5 minuty, natomiast dla starszych, 8—9-letnich, 3 minut,
- reakcje dzieci należy akceptować bez zastrzeżeń (oczywiście jeśli mają związek ze słuchaną muzyką), stąd symulacja gry na instrumentach, symulacja ruchów dyrygenta lub inne, zgodne z tempem i rytmem muzyki, mimowolne ruchy nie są dowodem na »złe zachowanie się« dziecka, lecz wskazują, że podąża ono za muzyką, że jej rzeczywiście słucha»⁵.

Znaczenie piosenki w edukacji dziecka

Komponowanie piosenek dla dzieci nie jest łatwe. Aby stworzyć piosenkę dla wymagającego odbiorcy, jakim jest dziecko, kompozytor musi być obdarzony szczególnym darem lekkości inwencji twórczej, melodycznej. W pieśni, piosenkach występują trzy składniki: tekst słowny, melodia w określonej tonacji i akompaniament. Melodie tworzą dźwięki zróżnicowane pod względem wysokości, czasu trwania, stanowiące sensowną muzycznie całość, wywołujące pewne stany emocjonalne. Zjawisko związku akcentów muzycznych ze słowami w muzyce wokalne nazywa się **prozodią muzyczną** (prozodia z grec., *prós* — ‘podług’, *ode* — ‘śpiew’). Kompozytor, tworząc pieśni, skupia najczęściej uwagę poza prozodią na wielu innych zagadnieniach. Istotny jest wybór odpowiedniej formy: pieśń może być jedno-, dwu- lub trzyczęściowa, może mieć formę ronda. Melodia musi być dostosowana do treści, nastroju wiersza i do możliwości głosowych dzieci. Załączkiem pieśni jest wybrany motyw, z którego rozwija się fraza i zdanie.

W literaturze proponowane są następujące sposoby rozwijania melodii z motywu i frazy:

1. Jednym z najprostszych jest **powtórzenie melodyczne** motywu, frazy, zdania bez zmiany końcówki, ze zmianą końcówki.
2. Innym sposobem może być **powtórzenie rytmiczne** ze zmianą melodii, motywu rytmicznego, frazy rytmicznej.
3. **Odwrócenie** (inwersja z łac. *inversio* — ‘odwrócenie’) jest kolejnym sposobem rozwijania melodii.

⁵ W.A. Sacher: *Słuchanie muzyki jako forma ekspresji muzycznej dzieci*. W: *Sztuka i ekspresja dziecka — w poszukiwaniu sensu tworzenia*. Red. K. Krasoń. Katowice 2003, s. 68—69.

4. Stosuje się także **progresję** (z łac. *progressio* — ‘postęp, zwrot’), czyli kilkakrotne powtarzanie jednakowej figury melodycznej przesuwanej kolejno na różnych stopniach gamy do góry lub na dół. Progresja może być wznosząca lub opadająca.

Kompozytor nadaje interesującą i logiczną konstrukcję rytmiczno-melodyczną, wykorzystując wybrane sposoby rozwijania melodii i zamyka w formę np. pieśni zwrotkowej z refrenem lub bez, czyli w formę dwu- lub jednocześniej pieśni. Dokonuje następnie zapisu nutowego w odpowiedniej tonacji i takcie oraz podaje oznaczenia interpretacyjne. Należą do nich: tempo, dynamika, artykulacja).

Piosenka

Znacząca rola piosenki w rozwijaniu muzykalności dzieci określa jej pierwszeństwo nad innymi formami aktywności. To piosenka wzbogaca świat wartości dziecka, kształtuje postawę estetyczną, wyzwala naturalną potrzebę ekspresji. Pełni także określoną funkcję w życiu społecznym, wywołując przeżycia, nastroje, wzruszenie czy odpoczynek. Piosenka może posłużyć jako urozmaicenie prostych ćwiczeń, np. marsz z piosenką, ćwiczenia inhibicyjno-incytacyjne, wprowadzenie formy zabawowej z piosenką, instrumentacja piosenki czy inscenizacja.

Odtwarzanie melodii głosem u dzieci przedszkolnych związane jest bezpośrednio z postrzeganiem i rozwojem muzycznych wyobrażeń słuchowych. Istotne są tu ruchy aparatu głosotwórczego, zwłaszcza motoryka wokalna.

Uwrażliwianie na strukturę utworu

Na strukturę utworu składają się te jego części, które umożliwiają wyodrębnienie się motywów, fraz, zdań, okresów i które można powiązać w całość. Dzieci 6-letnie potrafią już intuicyjnie spostrzegać niektóre elementy budowy formalnej utworu. Jakość tych spostrzeżeń zależy od zdolności i umiejętności muzycznych dzieci i od doświadczeń muzycznych. Zazwyczaj wyczuwają akcent metryczny organizujący rytm, zapamiętują dłuższe fragmenty melodyczne, zauważają kontrasty, powtórzenia, wyczuwają zwroty zakończeniowe i tonikę, potrafią określać emocje.

W pracy umuzykalniającej z przedszkolakami rozwijanie wrażliwości na formę muzyczną można rozpoczynać od obserwowania krótkich dwuczęściowych piosenek lub utworów instrumentalnych. W literaturze można znaleźć wiele piosenek dziecięcych opartych na powtarzających się fragmentach. Dzieci mogą układać schematy piosenek za pomocą figur geometrycznych. Można wy-

brać piosenki o podobnym charakterze, gdzie analizie poddaje się powtarzające się fragmenty. Ciekawym sposobem zaznaczania fraz jest recytowanie tekstu przez dzieci przyjmujące role podkreślające zmiany intonacyjne, barwowe, agogiczne lub dynamiczne. Opracowane zadania twórcze można łączyć, stosując powtórzenia, kontrasty, tworząc takie formy jak: AB, ABA, ronda ABACA.

Najczęściej podczas realizowania przebiegu rytmicznego piosenki stosowane jest klaskanie, stukanie, tupanie itp. Można także podczas zadania cicho i głośno liczyć, skandować tekst piosenki zgodnie z jej zapisem rytmicznym. Na jednej zgłosce można śpiewać melodie piosenki lub jej trudniejsze fragmenty. Odwołując się do wyobraźni dziecka, stosuje się różne zmiany dynamiczne (np. cicho, głośniej, cichutko itp.) w zależności od kierunku melodii, od charakteru i nastroju piosenki. Wykorzystywanie różnych rodzajów artykulacji w procesie nauczania piosenki przyczynia się do urozmaicenia wspólnej pracy dydaktycznej z dziećmi nad interpretacją piosenki. Percepcja piosenki w dużej mierze zależy będzie od ogólnego poziomu muzycznego i poziomu uzdolnień muzycznych dzieci w danej grupie.

Wybrane interpretacje artystyczne piosenek Józefa Świdra

W interpretacji artystycznej piosenek kompozytora brały udział dzieci z Przedszkola nr 3 w Zielonej Górze, z którymi prowadziłam zajęcia umuzykalniające. Najczęściej zadawałam dzieciom następujące pytania dotyczące piosenek:

1. Czy melodia piosenki jest wesoła, czy smutna? Dlaczego?
2. Czy melodia zmienia się, czy przez cały czas jest taka sama?
3. Co możecie powiedzieć o melodii tej piosenki (żywa, skoczna, wesoła, do tańca)?
4. Na ile części dzieli się ta piosenka?
5. Czy cała piosenka jest śpiewana w ten sam sposób (zakończenie — ciszey)?
6. W jaki sposób można przedstawić piosenkę?
7. Jakie instrumenty, rekwizyty można wybrać do akompaniamentów?
8. Czy piosenki można malować i ilustrować ruchem?

Do zinterpretowania wybrano niektóre piosenki Józefa Świdra zawarte w dwóch źródłach: *Zabawy z piosenką* Teresy Krzyżowskiej⁶ i *Nasze piosenki. Piosenki dla uczniów klas I—III oraz starszych przedszkolaków*⁷.

⁶ T. Krzyżowska: *Zabawy z piosenką*. Katowice 1995.

⁷ „*Nasze piosenki*”. *Piosenki dla uczniów klas I—III oraz starszych przedszkolaków*. Muzyka J. Świder, słowa D. Graj, E. Śnieżkowska-Bielak. Katowice 1993.

Interpretacje artystyczne

**Marsz przy bębnieku, muzyka Józef Świder,
słowa Elżbieta Śnieżkowska-Bielak⁸**

Marsz

1. Ja or - kie - strę w do - mu mam, pam, pam.
2. Też w przed - szko - lu pa - ni ma, pa, pa.
3. Jak to mi - ło - mó - wię wam, pam, pam,

5. W mej or - kie - strze so - bie gram, pam, pam.
6. do za - ba - wy bę - bny dwa, pa, pa.
7. kie - dy tak na bę - bnie gram, pam, pam.

9. Ram - ta - ta - tam, tam, tam, ram - ta - ta - tam, tam, tam,
10. 11. 12.

13. dziś do mar - szu za - gram wam! Ta - ta - ta - tam,
14. 15. 16.

17. ram - ta - ta - tam, tam, tam, ram - ta - ta - tam, tam, tam,
18. 19. 20.

21. dziś do mar - szu za - gram wam, pam, pam!
22. 23. 24.

Piosenka składa się z 24 taktów, jest w tonacji F-dur, w metrum $\frac{2}{4}$ o tematyce muzycznej (orkiestra, gram, marsz, zgram, bęben).

Melodia typu motorycznego. Cztery takty mają rytm punktowany — ósemkę z kropką i szesnastkę. Piosenka od c1 do c2 zatem mieści się w skali głosu dziecka. W taktach 3, 4, 7, 8, 23, 24 występuje *parlando* „pam”.

Melodię marszową piosenki wykorzystyłam do utrwalenia kroku marszowego w parach po obwodzie koła. Kiedy dzieci osłuchały się z melodią, zaprosiłam dzie-

⁸ T. Krzyżowska: *Zabawy z piosenką*. Katowice 1995, s. 294—295; zob. „*Nasze piosenki*”. *Piosenki dla uczniów...*, s. 33.

ci (sygnałem muzycznym) do prezentacji piosenki. Zapytałam, czy melodia piosenki podobała się dzieciom? (kilkoro z nich zauważyło, że już dzisiaj podczas zabawy ruchowej taką melodię grano). Następnie zapytała, o czym opowiada piosenka? Po odpowiedziach nastąpiła nauka piosenki (fragmentami). Nie było trudności z zapamiętaniem piosenki. Następnie zaproponowałam dzieciom wymyślenie zabaw ruchowych, instrumentalnych. Było wiele zgodnych z treścią piosenki propozycji. W dyskusji dziecięcej przeważały zabawy w orkiestrę, gdzie bębniaki były wyróżnione do muzykowania. Akompaniament obejmował — uderzanie w bębniaki na raz w taktach, a tam, gdzie pojawiało się *parlando* „pam”, odzywały się talerze. Najwięcej pomysłów mieli chłopcy, którzy zaproponowali dziewczynkom paradę marszową.

Tańcząca piłka, muzyka Józef Świder, słowa Elżbieta Śnieżkowska-Bielak⁹

Zywo

1. Tań - czy mo - ja pił - ka po zie - lo - nej
2. To - czy swą pi - lec - kę zło - cis - te sło -
3. Pły - nie gru - by księ - życ i sre - brzyś - cie

4. lą - ce, u - cie - ka - ją przed nią
2. necz - ko, sta - nę - ło chwi - lec - kę
3. świe - ci, czas iść do ló - żecz - ka

7. spło - szo - ne za - ją - ce. Tań - czy pił - ka
2. nad błę - kit - ną rzecz - ką. Tań - czy pił - ka
3. po - ra spać dla dzie - ci. Śpi już pił - ka,

10. raz i dwa a z tą pił - ką tań - czę ja!
2. raz i dwa a z tą pił - ką tań - czę ja!
3. śpię już ja, księ - życ na fu - jar - ce gra.

13. Tań - czy pił - ka raz i dwa a z tą pił - ką tań - czę ja!
2. Tań - czy pił - ka raz i dwa a z tą pił - ką tań - czę ja!
3. Śpi już pił - ka, śpię już ja, księ - życ na fu - jar - ce gra.

⁹ Ibidem, s. 292—293 i zob. s. 26.

Piosenka składa się z 16 taktów, jest w tonacji Es-dur, w metrum $\frac{2}{4}$, z określonym żywym tempem. Najwyższy dźwięk to c2, a najniższy d1. Struktura dźwiękowa nie powinna sprawiać trudności w przyswojeniu piosenki.

Podczas prezentowania piosenki niektóre dzieci spontanicznie wyklaskiwały rytm piosenki. Niektóre zauważyły, że melodia w refrenie powtarza się. Według dzieci — „piosenka jest wesoła”, „można przy niej tańczyć”... Treść piosenki dzieci przedstawiały według własnych pomysłów. Proponowały wykorzystanie kolorowych piłek (turlanie piłki w parach; skaczące zajęczki po łące; zasypianie). Podczas zajęć plastycznych postanowiły wycinać słońca i księżycy, które wspólnie z nauczycielką wykorzystały w zabawie ruchowej do melodii *Tańczącej piłki*.

Piórko, muzyka Józef Świder, słowa Danuta Graj¹⁰

Pogodnie, delikatnie

1. Raz na biur - ko spa - dło piór - ko.
2. A tym - cza - sem bia - ła kur - ka
3. Do - go - ni - ła, z biur - ka zdję - ła

1. Piór - ko ku - rze, więc nie - du - że. Ku - rze
2. bie - gła za nim przez pod - wór - ka.
3. i wo - go - nek swój wet - knę - ła.

piór - ko le - ciu - teń - kie, mo - że spa - dnienie ci na rę - kę .

Mo - że spa - dnienie, a mo - że nie -- ku - rze piór - ko

bia - ła jak śnieg.

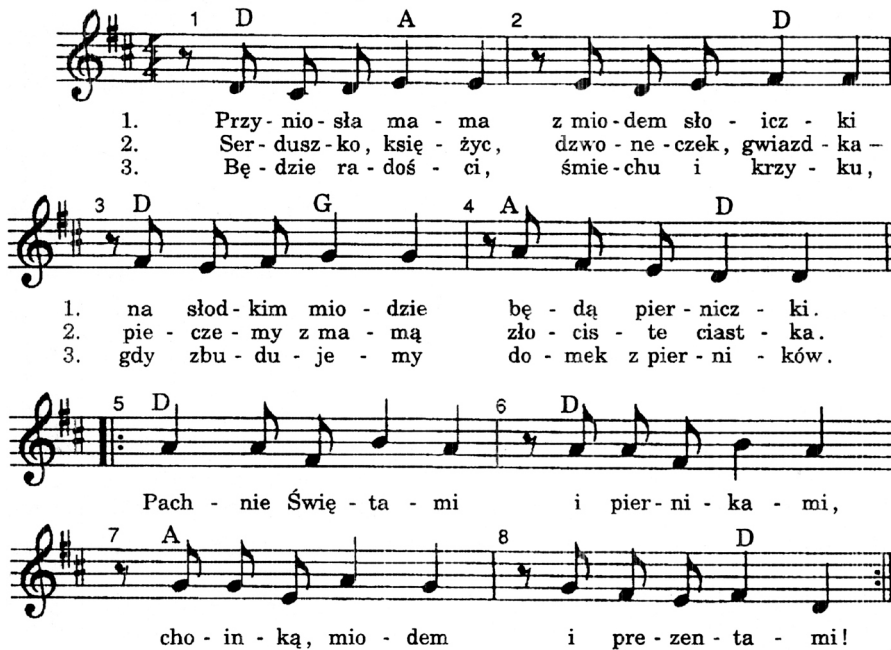
Piosenka składa się z 20 taktów, w tempie umiarkowanym. Kompozytor określił wykonanie piosenki: pogodnie, delikatnie. Linia melodyczna nieskomplikowana, pierwsze cztery takty zawierają taki sam układ dźwięków — ósemki i pojawia się charakterystyczne fis. W takcie 5 — pauza półnutowa, jakby zatrzymanie piórka. Refren (od 6 taktu) zaprasza do obrotów w małych kółeczkach.

¹⁰ Ibidem, s. 251.

Zaproponowałam dzieciom zabawy improwizacyjne z piórkami. Oto przykładowe tytuły proponowanych przez dzieci zabaw: „Tańczące piórka w powietrzu”, „Taniec piórek po podłodze — dmuchanie”, „Taniec indywidualny z piórkami na dłoni”, „Podawanie piórka po kole”, „Naśladowanie kroków białych kurek”, „Zасыpanie zmęczonych piórek”, „Duże piórka (głośna melodia) i małe piórka (cicha melodia)”. Instrumentami towarzyszącymi piosence, według dzieci, mogły być jedynie marakasy. Na uwagę zasługiwały ćwiczenia pantonimy — „Plotki piórek”, „Kłótnie piórkowe” itp.

**Pieczenie pierniczków, muzyka Józef Świder,
słowa Elżbieta Śnieżkowska-Bielak¹¹**

Pogodnie, nie za szybko

1 D A 2 D

1. Przy - nio - sła ma - ma z mio - dem sło - icz - ki
2. Ser - dusz - ko, księ - życ, dzwo - ne - czek, gwiazd - ka -
3. Bę - dzie ra - doś - ci, śmie - chu i krzy - ku,

3 D G 4 A D

1. na słod - kim mio - dzie bę - dą pier - nicz - ki.
2. pie - cze - my z ma - mą zło - cis - te ciast - ka.
3. gdy zbu - du - je - my do - mek z pier - ni - ków.

5 D 6 D

Pach - nie Świę - ta - mi i pier - ni - ka - mi,

7 A 8 D

cho - in - ką, mio - dem i pre - zen - ta - mi!

Piosenka o tematyce bożonarodzeniowej, w tonacji D-dur, w tempie umiarkowanym, bardzo rytmiczna. Składa się z 8 taktów, w tym refren ze znakiem powtórzenia jest w metrum $\frac{4}{4}$. Siedem taktów (1, 2, 3, 4, 6, 7, 8) rozpoczyna pauza ósemkowa, na którą należy zwrócić uwagę podczas nauki piosenki. Przy realizacji piosenki można zaproponować „dialogi muzyczne” polegające na śpiewanym przedstawianiu poszczególnych taktów przez kolejne dzieci. Piosenkę można wzbogacić klaskanym akompaniamentem. Inną propozycją były takie

¹¹ Ibidem, s. 184—185.

zadania twórcze, w których układane były przepisy pieczenia ciastek na melodię piosenki.

Aby utrwalić kolorowe pierniczki, na zajęciach plastyczno-technicznych dzieci mogły przygotowywać różne kształty pierników i dekoracje. Najczęściej pojawiały się pierniki z poznanej piosenki — w kształcie serduszka, księżycy, dzwoneczka, gwiazdki, choinki. Do dekoracji pierniczek dzieci zastosowały bogate kolorystycznie gotowe koraliki, posypki o różnym kształcie — kresczek, kuleczek, spiralek. Pozwoliło to dzieciom na różnorodne i kolorowe użycie „rysunków” z dbałością o dobrą kolorystykę, rytmiczność, symetrię podkreślającą także kontury pierników — okrągłe, w kształcie serduszka, jak i również mogące i mające przypominać dzieciom nuty (fot. 1).

Fot. 1. Prace dzieci przedszkolnych inspirowane muzyką. Zdjęcie ze zbiorów autorki tekstu

*Piosenka św. Mikołaja, muzyka Józef Świder,
słowa Elżbieta Śnieżkowska-Bielak¹²*

Powoli

1. Je - stem już sta - ry, mam si - wą
2. W sre - brzy - stych sa - niach dłu - go je -
3. Przy - się - dę chwil - kę o - bok cho -

4. bro - dę, lecz w grud - niu dzie - ci od - wie - dzić
2. cha - łem, Kró - lo - wej Śnie - gu pa - łac wi -
3. in - ki, chodź - cie tu do mnie chłop - cy, dziew -

8. mo - gę. Je - stem zmarz - nię - ty, lecz uś - miech -
2. dzia - łem.
3. czyn - ki.

12. nię - ty, bo nio - sę dzie - ciom ślicz - ne pre - zen - ty.

Piosenka składa się z 16 taktów, z dwóch części: wolnej i szybkiej, w tonacji Es-dur. W drugiej części — refrenie występują synkopy (takty: 9, 11, 13, 15).

Od wielu lat wykorzystuję tę piosenkę podczas zajęć artystycznych, prowadzonych w okresie świątecznym. Piosenka cieszy się dużym zainteresowaniem wszystkich dzieci, nawet tych w okresie żłobkowym. Melodia nie sprawia dzieciom trudności.

Propozycja ruchowa piosenki (zapropozowana przez grupę starszaków):

Dzieci przyjmują role: dwa koniki i woźnica, a saniami są hula-hoopy. Dwójka dzieci ciągnie zaprzęg, a woźnica znajduje się na zewnątrz koła. I część: koniki idą powoli, unosząc kolana — ponieważ „jest dużo śniegu”, woźnica za nimi. W II części biegną szybciej, jakby z górki zgodnie z tempem. W drugiej zwrotce jest zmiana, dziecko, które było „woźnicą”, zamienia się miejscem z „konikiem”. Podobne rozwiązanie jest w trzeciej zwrotce.

Piosenka jest źródłem bogatych pomysłów twórczych. Dzieci najczęściej proponowały zabawy ruchowe z rekwizytami, np. kółkami, które miały być „paczkami — niespodziankami”. Wybierały Mikołaja, który miał (podczas piosenki) śpie-

¹² Ibidem, s. 178—179.

Fot. 2. Wytwory plastyczne dzieci. Ze zbiorów autorki tekstu

wająco zadawać pytania swoim kolegom, np. jakie niespodzianki chcieliby otrzymać pod choinką? Odpowiedzi też były muzyczne. Dzieci ilustrowały ruchem „różne prezenty — niespodzianki”. Podczas śpiewania piosenki wykonywanie były ilustracje plastyczne, zadania z origami — mikołajki, choinki, sanki.

Zabawki nocą, muzyka Józef Świder, słowa Danuta Graj¹³

Umiarkowanie

1 C 2 3 4

1. Gdy zmrok za - pa - da, nad - cią - ga noc pra - wie,
2. Gdy zmrok za - pa - da, wy - cho - dzi na ło - wy
3. Kot na pa - ra - pet o - kien - ny się dra - pie -

5 F 6 C 7 G 8 C

1. jest w mym po - ko - ju dziw - nie i cie - ka - wie.
2. je - dna z za - ba - wek - mój kot księ - ży - co - wy.
3. skok! i na da - chu my - szy gwiezd - ne ła - pie.

9 C 10 11 d 12 C

Kie - dy jest ciem - no i kie - dy już śpi - cie,

13 14 C 15 G 16 1. C 2. C

za - baw - ki ży - ją swo - im wła - s - nym ży - ciem, ży - ciem.

¹³ Ibidem, s. 166—167.

Piosenka w metrum $\frac{2}{4}$, o umiarkowanym tempie, w tonacji C-dur, składa się z 16 taktów o nieskomplikowanej strukturze dźwiękowej. W takcie 13 występuje na początku pauza ósemkowa, na którą należałoby zwrócić uwagę podczas nauki piosenki. Treść piosenki jest bliska dzieciom ze względu na zabawki.

Charakter melodii wskazuje na tajemniczość, zaciekawienie. Podczas słuchania linii melodycznej piosenki dzieci z dużym zainteresowaniem naśladowały śpiące koty, które skradały się „jak koty”.

Fot. 3. Praca plastyczna inspirowana muzyką. Ze zbiorów autorki tekstu

Dzieci poproszone o ilustrację do piosenki miały do dyspozycji kredki, pastele olejowe. Fotografia przedstawia dom pogrążony we śnie, a tylko kot wędruje po dachu za myszkami, a przyświeca im rozgwieżdżone niebo i księżyc. Dziecko starało się bardzo dokładnie odwzorować sytuację z piosenki, oddając klimat nocnych wędrówek.

Wietrzyk, Wiatr i Wichry muzyka Józef Świder, słowa Danuta Graj¹⁴**Umiarkowanie**

1 D 2 3 G 4 D

1. Był dzień spo - koj - ny, cie - pły, sło - necz - ny,
2. Wstał Wiatr gwał - tow - nie i spoj - rzał wo - kół,
3. Wte - dy wstał Wi - cher i się na - sro - żył,

5 D 6 7 G 8 D

1. gdy przed po - lud - niem zbu - dził się Wie - tryk.
2. sil - nym dmuch - nię - ciem za - siał nie - po - kój.
3. zbo - żo - we ła - ny cał - kiem po - ło - żył.

9 D 10 11 A 12

1. Trą - cił zbóż kło - sy, roz - siał woń ła - ta,
2. Przy - giął do zie - mi, zboż kło - sy cięż - kie
3. Przy - peł - dził chmu - ry, chlus - nął u - le - wą...

13 D 14 15 16

1. wró - cił do do - mu, o - bu - dził bra - ta.
2. wró - cił do do - mu, za - jął swe miej - sce.
3. Pa - ństwo nie - jed - no wie - ko - we drze - wo.

Uwaga! Każdą następną zwrotkę śpiewać coraz żywiej i głośniej.

Piosenka w metrum $\frac{2}{4}$, składa się z 16 taktów, w tonacji D-dur. W taktach 15 i 16 występuje *parlando*. Piosenka jest dobrym przykładem na różnicowanie dynamiki, tempa. Można wykorzystać ćwiczenia oddechowe i na poprawną dykcję.

Interpretacja akompaniamentu do piosenki:

Dzieci podzielone zostały na trzy grupy (I — wietrzyki, II — wiatry, III — wichry). Do piosenki miały zaproponować rekwizyty i instrumenty, które można wykorzystać do akompaniamentu piosenki. „Wietrzyki” zaproponowały marakasy i pocieranie membrany bębena, „wiatry” wybrały woreczki foliowe i dzwonek *glissanda*, natomiast „wichry” wybrały talerze, tamburyna, gazety, płachty foliowe.

W interpretacji ruchowej: „wietrzyki” (te dzieci, które zgłosiły swój udział) lekko poruszały się w miejscu, pozostałe dzieci śpiewały piosenkę. „Wiatry” — lekko uginały się, łączyły się w pary — pochylały się wzajemnie. „Wichry” (najwięcej zgłosiło się chłopców do tej roli) pędziły, przewracały się, naśladując przewrócone drzewa.

W interpretacjach dziecięcych zaakcentowano dynamikę i tempo.

¹⁴ Ibidem, s. 166—167.

Jeż muzyka Józef Świder, słowa Danuta Graj¹⁵

Pogodnie

1. Gdy po - lu - ją dra - pież - ni - ki,
2. Jeż spo - koj - ny jest, bo cho - dzi

3. wte - dy w le - sie nikt nie cze - ka, tyl - ko cho - wa
4. wciąż w kol - czas - tej, groż - nej zbro - i. I dla - te - go

5. się, gdzie mo - że, co sił w no - gach w mig u - cie - ka.
6. na - past - ni - ków a - ni wro - gów się nie bo - i!

7. I wie - wiór - ka, i sa - ren - ka, i za - ją - czek,
8. mysz - ka też, a - le ni - gdy nie u - cie - ka,
9. 2. chce - li - by mieć ta - kie kol - ce

10. nie u - cie - ka ni - gdy jeż.
11. ta - kie kol - ce mieć jak jeż.

Fot. 4. Integracja muzyczno-plastyczna. Ze zbiorów autorki artykułu

Piosenka w metrum $\frac{2}{4}$, składa się z 16 taktów w rytmie ósemkowym, o charakterze pogodnym. Jest w tonacji C-dur. Do interpretacji piosenki *Jeż* zastosowano metodę pracy grupowej, polegającą na tym, że wszyscy uczestnicy brali udział w przygotowaniu dekoracji — jedna grupa dzieci przygotowywała szablon liści, część dzieci malowała farbami

¹⁵ Ibidem, s. 152—153.

plakatowymi gotowe szablonu liści w barwach jesiennych — żółcie, brązy, złamane czerwienie, orange z domieszką żółci, natomiast pozostałe dzieci wspólnie z nauczycielką pracowały nad wykonaniem sylwetki jeża, przyklejając wycinane wcześniej elementy, np. kolce, oczy, nos, stopy oraz drzewa. Następnie wspólnie ułożono obrazek interpretujący piosenkę, która została trwałą elementem dekoracji sali przedszkolnej. Po skończonej pracy artystycznej piosenka zabrzmiała inaczej, tzn. bardziej precyzyjnie — poprawnie intonowano piosenkę wraz z tekstem.

Piosenka o deszczowej bajce muzyka Józef Świder,
słowa Elżbieta Śnieżkowska-Bielak¹⁶

Tempo spokojnego walca

1 d 2 3 4 5 A⁷

1. Przy - siedł dziś desz - czo - wy wie - czór, pa - ra -
2. Cho - dzi je - sień ko - ło do - mu, a w ko -
3. Przyj - dzie w śnie desz - czo - wa wróż - ka, co ka -

6 7 A 8 9 d 10 11

1. so - lem dał ci znać byś po - ło - żył się w łoż -
2. mi - nie śpie - wa wiatr. Deszcz ci nie - sie po kry -
3. lo - sze du - że ma i zos - ta - wi ko - ło

12 13 A 14 15 A 16 d

1. żecz - ku, bo na dzie - ci po - ra spać.
2. jo - mu naj - dziw - niej - szą w świe - cie baśń.
3. łoż - ka pa - ra - so - le mo - kre dwa.

17 D 18 19 A⁷ 20 21 D

Desz - czu kro - pel - ki na pa - ra - pe - tach za - tań - czą

22 23 A 24 D 25 D 26

wal - ca w mo - krych skar - pe - tach. Ty ci - chut - ko

27 A⁷ 28 29 D 30 G 31 1. D 32

so - bie śpisz i desz - czo - wą baj - kę śniesz...

2. A D

baj - kę śniesz...

¹⁶ Ibidem, s. 172—173.

Piosenka w tempie spokojnego walca, pierwsza część — 16 taktów w tonacji d-moll, druga część — takty 17—32 w tonacji D-dur, metrum $\frac{3}{4}$. Przeważają półnuty i ćwierćnuty.

W zabawie plastycznej dzieci miały interpretować krople deszczu. W rytm śpiewanej piosenki dzieci „rysowały” paluszkami pomalowanymi niebieską farbą plakatową ślad padających kropeł na mokrej kartce. Stąd niektóre kropelki są wyraziste, z dobrze widocznym śladem, a niektóre rozmyte wodnym wzorem. Część dzieci posługiwała się tylko dwoma wskazującymi palcami prawej i lewej ręki — na rysunku jest mniej kropeł, a pozostałe z pasją i zapamiętaniem zostawiło ślad każdego palca — na tych kartkach spadło zdecydowanie więcej deszczu. (Podczas mycia rąk w łazience przedszkolnej brzmiała piosenka).

Fot. 5. Integracja muzyczno-plastyczna. Ze zbiorów autorki artykułu

Refleksje

Zaproponowane piosenki pozwoliły dzieciom na zapoznanie się z elementami niezbędnymi do stworzenia piosenki, poznanie dźwięków o różnej długości trwania i wysokości, efektów dźwiękowych, wykorzystanie gestodźwięków, barwy brzmienia głosów, instrumentów perkusyjnych i niekonwencjonalnych, poznanie pojęć muzycznych: „klucz wiolinowy”, „pięciolinia”, rozpoznawanie charakteru piosenki (smutna, wesoła, do słuchania czy tańca), poznanie pojęć artykulacyjnych: *staccato* i *legato*, określanie zmian tempa (wolno, szybko, przyspieszamy, zwalniamy), dynamiki (ciszej, głośniej).

Melodie Józefa Świdra i treści piosenek autorstwa Danuty Graj i Elżbiety Śnieżkowskiej-Bielak wzbogaciły wiedzę muzyczną i ogólną dzieci. Różnorodność piosenek pozwoliła na doskonalenie u dzieci koordynacji słuchowo-ruchowej, usprawnianie mowy, koncentracji, uwagi, pamięci, na rozwijanie wyobraźni muzyczno-ruchowej, plastycznej, teatralnej, a także na wyrabianie umiejętności pracy w grupie.

Podsumowanie

Zabawowe zajęcia twórcze są bardzo pomocne w rozwijaniu zdolności dostrzegania znaczących elementów muzyki, obserwowanych zdarzeń i faktów, przyswajaniu różnych reguł, definicji, określeń. Podczas wspólnego muzykowania wyzwala się czynniki motywacyjne jak pragnienia, przeżycia o różnym nasileniu uczuciowym, zainteresowania.

Obserwując pomysły dzieci, należy przyznać wysoką trafność zarówno w odbiorze indywidualnym, jak i zbiorowym muzycznego materiału. Podjęte zadania twórcze zainicjowały kontakty między rówieśnikami. Rozwijanie odtwórczej i twórczej wyobraźni kształtuje wrażliwość dziecka, właściwą komunikację, stymuluje intelektualny wysiłek dzieci i usprawnia muzycznie, manualnie, ruchowo¹⁷. Należy stwierdzić, iż twórcze działania artystyczne dzieci były ciekawym doświadczeniem artystycznym zarówno dla dzieci, jak i dla nauczycieli. Dzięki poznanym piosenkom Józefa Świdra dzieci mogły rozwijać kreatywne postawy twórcze, pokazać swoją autentyczność i szczerą wypowiedź. Świat dźwiękowy *Piosenek dla dzieci* Józefa Świdra okazał się bogatym źródłem inspiracji twórczej dla dzieci nie tylko w sferze umuzykalniającej, ale także artystycznej.

¹⁷ Por. M. Kisiel: *Pedagogiczno-dydaktyczne aspekty wykorzystania muzyki w stymulacji rozwoju dziecka*. Dąbrowa Górnicza 2007; U. Smoczyńska-Nachtman: *Muzyka i piosenka źródłem twórczej inwencji*. „Wychowanie w Przedszkolu” 1990, nr 1; L. Kataryńczuk-Mania: *Piosenka w usprawnianiu wymowy*. W: *Logopedia. Teoria i praktyka*. Red. M. Młynarska, T. Smereka. Wrocław 2005; U. Bissinger-Ćwierz: *Muzyczna pedagogika zabawy w pracy z grupą*. Lublin 2002.

Lidia Kataryńczuk-Mania

**Interpretation of songs by Józef Świder
in artistic actions by kindergarten children**

S u m m a r y

Songs for children by Józef Świder constitute a rich source of interesting artistic interpretations. The author of the article presents various possibilities of interpreting selected composer's songs by kindergarten children. These include movement, plastic, instrumental, and theatrical interpretations connected with children's free and spontaneous expression.

Key words: interpretation, song, expression, drawings

Lidia Kataryńczuk-Mania

**L'interprétation des chansons de Józef Świder
dans l'éducation artistique des enfants à l'école maternelle**

R é s u m é

Les chansons pour enfants de Józef Świder constituent une riche source pour des interprétations artistiques intéressantes. L'auteur de l'article présente de différentes possibilités d'interpréter des chansons choisies du compositeur par les enfants de l'école maternelle. Ce sont des interprétations des mouvements, plastiques, instrumentales, théâtrales liées avec l'expression enfantine, libre et spontanée.

Mots-clés : interprétation, chanson, expression, dessins